

No és moral, és ideològic

La publicació de la investigació periodística anomenada *papers de Panamà* ha introduït, de nou, el debat sobre l'elusió fiscal. La setmana passada es va conèixer aquesta trama fiscal, orientada a esquivar el pagament dels impostos i a facilitar el blanqueig de diners d'aquells que acumulen grans capitals. Una trama que, en aquesta ocasió, inclou persones del món de la política, els esports i la cultura a escala mundial. La magnitud del cas i la seva dimensió global són els aspectes que més han indignat la ciutadania. No obstant, és cert que bona part de la indignació sorgeix de la constatació d'una realitat sabuda però no sempre evidenciada, de manera que no es pot parlar de sorpresa o desconcert davant uns fets inesperats. Més enllà de la morbositat dels noms, ningú, o ben pocs, s'ha sorprès davant d'aquesta realitat. La sensació compartida que les persones que acumulen més recursos econòmics són les que pretenen treure'n més benefici és el millor antídote davant d'aquestes notícies. Naturalitzar la realitat social és la pitjor estratègia per canviar el que podria ser d'una altra manera malgrat els esforços d'alguns per mostrar-ho com un aspecte intrínsec a la condició humana i a tota organització social. Aquests dies s'han pogut escoltar veus a la defensiva que basaven els seus arguments en dues idees: la insistència que en els *papers de Panamà* s'hi inclouen situacions molt diverses i la introducció, com a categoria analítica, de la

dicotomia moral versus legal. Sota aquesta doble premissa, justifiquen l'elusió fiscal com una pràctica comprensible en determinades situacions que, en última instància, es troba dins de la legalitat. Aquesta lògica argumental situa la discussió en el terreny de la moralitat, un terreny trampós que defuig el matís ideològic. Per què es parla de moral i no d'ideologia?

Per respondre a aquesta pregunta, és útil prendre com a punt de partida el debat teòric sobre les raons que motiven l'elusió fiscal. A l'hora d'explicar els factors que porten el contribuent a eludir impostos hi ha dues grans perspectives. La primera es basa en la teoria de l'acció racional, en què els actors busquen maximitzar la utilitat dels seus recursos. És a dir, es busca la possibilitat legal de pagar menys impostos a fi d'ob-

SARA MORENO

SOCIÒLOGA

tenir el màxim rendiment del capital. La segona perspectiva entén que els actors es mouen en un context social en què intervenen altres factors com la confiança institucional, la cultura fiscal o les relacions socials. En aquest sentit, la desconfiança en el sistema polític, la fràgil consciència de ciutadania o la manca de

relacions de reciprocitat contribuirien a explicar l'elusió fiscal. Mentre que la primera aproximació aborda l'elusió com una qüestió d'utilitat, la segona posa l'èmfasi en la desviació de les normes socials. Mentre que la primera reforça la dicotomia legal versus moral, la segona permet introduir altres aspectes com la preeminència ideològica.

La realitat que assenyalen els *papers de Panamà* té poc a veure amb la moral i molt amb la ideologia, tot i l'esforç per situar el debat en la fal-

sa dicotomia que intenta oposar el judici legal versus el judici moral. Més enllà de la seva legalitat, les accions individuals formen part d'una trama de relacions socials en què els valors són importants. Només cal recordar que en l'elusió fiscal s'accepta deixar de finançar les arquitectures públiques i, consegüentment, es contribueix a retallar la font de finançament per a la protecció social. Una font redistributiva que és la base per desenvolupar polítiques socials destinades a garantir el principi d'equitat democràtica.

Qui busca esquivar els impostos per obtenir més benefici pot estar en el seu dret d'actuar d'aquesta manera però, sense cap mena de dubte, no compleix el seu deure com a ciutadà. Com passa amb les persones que cometen delictes, no fan pública la seva acció, malgrat que la conceben amb plena legitimitat, perquè són conscients que no encaixa amb les normes socials que sustenta el sistema institucional. És fals pensar que tothom en la mateixa situació faria el mateix, és fals pensar que tothom qui té diners busca pagar menys impostos, és fals pensar que l'elusió es pot justificar en un moment puntual de la vida. Darrere de l'elusió hi ha una ideologia basada en el guany individual per sobre del benefici col·lectiu. Les lleis són necessàries però no suficients quan hi ha pràctiques generalitzades que les esquiven. Només des de la legalitat i el control no es pot combatre l'elusió fiscal, cal reforçar els valors ideològics de la igualtat i la responsabilitat comuna.

LAMARTARILE

Més enllà de la legalitat, les accions individuals formen part d'una trama de relacions socials en què els valors són importants

Els que eludeixen impostos no fan pública la seva acció perquè són conscients que no encaixa amb les normes socials